

Krzysztof Staniek

Jan Paweł II jako koronator obrazów i figur Matki Bożej w Polsce

Salvatoris Mater 6/3, 148-154

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Koronacje obrazów i figur Matki Bożej stanowią ważny przejaw pobożności maryjnej w naszej Ojczyźnie. Zapoczątkowała je koronacja obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w 1717 roku. Jednak szczególnie nasilenie tej formy pobożności miało miejsce po II wojnie światowej, kiedy to Kościół w Polsce pozostawał pod duchowym przywództwem prymasa Stefana Wyszyńskiego i tą drogą wytyczoną przez Prymasa Tysiąclecia podąża do chwili obecnej. Potwierdzają to poniższe dane statystyczne. W okresie 250 lat od 1717 do 1950 roku miało miejsce 61 koronacji, a w ciągu kolejnych 50 lat aż 141¹. W pierwszych dwóch latach XXI wieku miało już miejsce 5 koronacji, a na 4 kolejne poświęcił korony Jan Paweł II 18 VIII 2002 r. na Błoniach krakowskich². Uroczystościom koronacyjnym przewodniczył przeważnie sam prymas Wyszyński i on też głosił kazania koronacyjne. W okresie, kiedy Kościołem kierował prymas Wyszyński, do roku 1981 odbyły się 63 koronacje papieskie w Polsce, z tego 41 przewodniczył sam Prymas³.

Krzysztof Staniek

Jan Paweł II jako koronator obrazów i figur Matki Bożej w Polsce

SALVATORIS MATER
6(2004) nr 3, 148-154

Podczas wielkich uroczystości koronacyjnych w cieniu prymasa Wyszyńskiego pozostawał kard. Karol Wojtyła. Już na początku lat 60. jako biskup pomocniczy krakowski był obecny na koronacjach w Poznaniu w kolegiacie (1961 r.), w Okulicach, diec. tarnowska (1962 r.), w Nowym Sączu, diec. tarnowska (1963 r.) i w Ludźmierzu, archidiecezja

krakowska (1963 r.). Znany jest wszystkim epizod, kiedy to po zakończeniu uroczystości podczas wnoszenia figury Matki Bożej do kościoła figura się pochylila, z ręki Matki Bożej wysunęło się berło i w locie chwycił je Karol Wojtyła, niosący po lewej stronie feretron⁴. Podczas koronacji Matki Bożej Świątojańskiej z kościoła siostr prezentek w Krakowie 9 V 1964

¹ K. STANIEK, *Teologia kazań wygłoszonych w czasie koronacji obrazów i figur Matki Bożej w Polsce w II połowie XX wieku*, Lublin 2003, (mps, BKUL), 4.

² TAMŻE, 263.

³ TAMŻE, 347 i 153. Należy odnotować, że fenomen koronacji w dwudziestopięcioleciu (1962-1987) bardzo dobrze ilustruje artykuł: L. BALTER, *Koronacje wizerunków Matki Boskiej w Polsce 1962-1987*, w: *Przewodniczka: kult Matki Boskiej w Polsce od „Lumen gentium” do „Redemptoris Mater” 1964-1987: akta VI Ogólnopolskiego Kongresu Mariologicznego i Maryjnego, Częstochowa-Jasna Góra, 20 IX 1990*, Częstochowa-Jasna Góra 1994, 115-126.

⁴ GRAŻYNA S.M OD WSZECHPOŚREDNICTWA M.B., GIZELA S.M. OD NIEPOKALANEGO SERCA MARYI, R. SZYMCZAK, *Z dawna Polski Tys Królowa. Przewodnik po sanktuariach maryjnych*, Szymanów 1999, 241 (dalej: PrzSm).

roku połączonej z uroczystością patronalną ku czci św. Stanisława, abp Karol Wojtyła obejmował krakowską stolicę metropolitalną. W tym miejscu nasuwa się myśl, że cudowne figury bądź obrazy w jakiś sposób znaczą życie Karola Wojtyły. Nie dość będzie wspomnieć tu koronowaną figurę Maki Bożej Fatimskiej z różnych sanktuariów w Polsce, z którą Jan Paweł II wiąże swoje ocalenie w zamachu 13 maja 1981 r. na placu św. Piotra w Rzymie; czy ukoronowany przez niego 16 VIII 1999 r. obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy z rodzinnego kościoła w Wadowicach; czy obraz pod tym samym wezwaniem, przed którym się modlił w kościele ojców redemptorystów na krakowskim Pogórze, ukoronowany w 1994 r.; czy obraz Matki Bożej Pocieszenia z kościoła św. Katarzyny od ojców augustianów z krakowskiego Kazimierza, koronowany 2000 r.; albo obraz Matki Bożej z Makowa Podhalańskiego, przed którym zawierał Maryi pozwolenie na przeprowadzenie procesji Bożego Ciała przez rynek krakowski, a potem koronację tego obrazu na Błoniach krakowskich 10 VI 1979 r., którą traktował jako spłacenie tamtego długu wdzięczności⁵. Jako Kardynał Krakowski Karol Wojtyła był obecny na 14 koronacjach i współkoronował obrazy i figury przy boku prymasa Wyszyńskiego⁶, w pięciu sanktuariach był głównym koronatorem: Limanowa, diec. tarnowska (1966 r.), Piaseczno, diec. pelplińska (1969 r.), Myślenice, archidiec. krakowska (1969 r.), Jodłówka, archidiec. przemyska (1975 r.), Błotnica, diec. radomska (1977 r.). Jednak tylko w czasie 3 koronacji wygłosił kazanie koronacyjne: w Limanowej, w Myślenicach i w Błotnicy.

W roku 1978 Kościół w Polsce znalazł się w nowej sytuacji - papieżem został kard. Karol Wojtyła. W czasie swojego pontyfikatu odbył osiem pielgrzymek do Polski, sześć z nich stało się dla niego okazją do koronacji wielu cudownych figur i obrazów Matki Bożej z wielu sanktuariów w różnych diecezjach. Jan Paweł II jako papież koronował 26 obrazów bądź figur Matki Bożej w Polsce. Do tego należy jeszcze dodać figurę Matki Bożej Fatimskiej z Zakopanego na Krzeptówkach, archidiec. krakowska (21 XI 1987 r.) i obraz Matki Bożej Niezawodnej Nadziei z Jamnej, diec. tarnowska (3 VI 1988 r.), które ukoronował w Rzymie

⁵ TAMŻE, 403.

⁶ Są to: Rychwałd, diec. bielsko-żywiecka (1965 r.), Bydgoszcz, archidiec. gnieźnieńska (1966 r.), Wiślica, diec. kielecka (1966 r.), Leśniów, archidiec. częstochowska (1967 r.), gdzie przewodniczył sumie, Gietrzewald, archidiec. warmińska (1967 r.), Dąbrowa Górnicza, diec. sosnowiecka (1968 r.), Poznań, OO. Franciszkanie (1968 r.), Święta Lipka, archidiec. warmińska (1968 r.), Studziennicza, diec. radomska (1968 r.), Kraków – Kościół Mariacki (1968 r.), Wieluń, archidiec. częstochowska (1971 r.), Smardzowice, diec. kielecka (1972 r.), Lewiczyn, archidiec. warszawska (1975 r.), Sejny, diec. ełcka (1975 r.).

na Placu św. Piotra podczas śródowych audiencji⁷. W czasie pobytu Jana Pawła II w Polsce akt koronacji zawsze odbywał się pod koniec wielkiej celebry i sama koronacja w całej liturgii papieskiej nie zajmowała dużo miejsca. Kazanie wygłoszone przez Papieża było poświęcone tematowi wynikającemu z programu pielgrzymki, a do koronacji Papież zazwyczaj odnosił się w kilku zdaniach na końcu Mszy św.⁸. Dłuższe przemówienie poświęcone w całości koronacjom Papież wygłosił jedynie 19 VI 1983 r. w Częstochowie, kiedy koronował trzy obrazy: z sanktuariów w Brdowie, diec. włocławska, w Stoczku Klasztornym, archidiec. warmińska, w Zieleńcach, diec. kielecka oraz rekoronował obraz z Lubaczowa, diec. zamojsko-lubaczowska.

Koronacje Jana Pawła II w Polsce otwiera wspomniana już, jedyna w czasie pierwszej pielgrzymki, koronacja obrazu Matki Bożej z Makowa Podhalańskiego, archidiec. krakowska. Uroczystość odbyła się podczas wielkiej celebry na Błoniach krakowskich 10 VI 1979 r. Kilka miesięcy później, 17 II 1980 r. Ojciec Święty w czasie specjalnej audiencji dla pielgrzymów z Makowa w Rzymie zdradził im, że pragnienie koronacji obrazu z ich parafii zrodziło się w nim, gdy wizytował tę parafię w latach sześćdziesiątych.

W czasie II pielgrzymki do Ojczyzny w 1983 r. Jan Paweł II ukoronował pięć obrazów: w tym trzy 19 czerwca w Częstochowie. Wygłosił tam wspomniane wyżej obszerniejsze przemówienie. Pierwszą jego część rozpoczął słowami z Łukaszewej Ewangelii o zwiastowaniu: *Pan Bóg da Mu tron Jego praojca, Dawida, [...], a Jego panowaniu nie będzie końca* (Łk 1, 32-33). Mówił o królewskiej godności Chrystusa, w której ma udział Jego Matka. Zauważył, że nawet wykonując liturgiczny gest koronacji, najpierw wkładamy koronę na głowę Syna, a potem Maryi. Podkreślił, że w słowach zwiastowania godność królewska Chrystusa wiąże się z Jego mesjańską godnością i gdy Chrystus w czasie publicznej działalności okazał swą moc mesjańską, lud chciał go uczynić królem, jednakże od takiego królowania Chrystus się odsunął. Podobnie w czasie sądu przed Piłatem wyznał, że królestwo Jego nie jest z tego świata. W znaczeniu doczesnym Chrystus nie przyjął żadnej korony, poza koroną z cierni. Umarł jako Król i taki też napis widniał nad Jego głową na krzyżu: *Jezus Nazarejczyk, król Żydowski* (J 19, 19). I właśnie wtedy na Kalwarii - jak nauczał Papież - słowa: *Jego panowaniu nie będzie końca* nabierają pełnego znaczenia. W zmartwychwstaniu Ukrzyżowany potwierdził, że jest Panem życia i śmierci i Jemu oddany jest każdy człowiek, którego On wprowadza do wieczności i w tym tkwi istota słów:

⁷ K. STANIEK, *Teologia kazań...*, 347.

⁸ TAMŻE, 1.

Jego panowaniu nie będzie końca, jak to wyjaśnił Papież. To krótkie nauczanie o królowaniu Jezusa zakończył Jan Paweł II stwierdzeniem, że z prawdy o królowaniu Chrystusa wypływa prawda o królowaniu Maryi. Królowanie Maryi ma swój decydujący początek w zjednoczeniu Matki z krzyżem i śmiercią Syna. Ona ma w nim najszczególniejszy udział. Potwierdził to Chrystus z wysokości krzyża, oddając Maryi swego ucznia, Jana. Królestwo Chrystusa i królowanie Maryi trwa i gdy to doświadczenie we wspólnocie Ludu Bożego nabierze przez wiarę pokoleń szczególnej dojrzałości, wówczas rodzi się pragnienie wyrażenia tego aktem liturgicznym. Kościół, po stwierdzeniu słuszności tego pragnienia, dokonuje aktu koronacji. W drugiej części tego przemówienia Papież nawiązał bezpośrednio do koronowanych obrazów. W związku z koronowanym obrazem Zwycięskiej Matki Bożej Brdowskiej przypomniał postać pochodzącego z tej diecezji św. Maksymiliana Kolbego, ofiarę z kapłanów diecezji wrocławskiej zamordowanych w czasie II wojny światowej z bł. bp Michałem Kozalem na czele, a także prymasa Wyszyńskiego, który był kapłanem diecezji wrocławskiej. W słowach odnoszących się do koronowanej Matki Bożej Królowej Pokoju ze Stoczka Klasztornego Papież kontynuował wątek osoby prymasa Wyszyńskiego, który w Stoczku był uwięziony w latach 1953-1954 i tam ułożył Akt osobistego oddania się Matce Najświętszej, którego dokonał 8 XII 1953 r. Jan Paweł II wspomniał też zasłużone Warmińskie Seminarium Duchowne „Hosianum” oraz docenił wierność Kościołowi ludu Warmii. W słowach odnoszących się do koronowanego obrazu Matki Bożej Zielenickiej mówił Papież o krzyżu, tak żywo obecnym w doświadczeniu wiernych diecezji kieleckiej – Ziemi Świętokrzyskiej. Czwartym aktem koronacyjnym 19 czerwca w Częstochowie była rekoronacja obrazu Matki Bożej Łaskawej z Lubaczowa. Przed nim w roku 1656 król Jan Kazimierz w katedrze lwowskiej po raz pierwszy nazwał Maryję Królową Korony Polskiej. O tym w swoim słowie przypomniał Papież⁹. Nigdy więcej nie zdarzyło się, aby poświęcił koronacjom tyle uwagi, co w Częstochowie, gdzie całe przemówienie dotyczyło właśnie koronowanych obrazów. We Wrocławiu 21 czerwca Jan Paweł II koronował figurę Matki Bożej Przyczynę Naszej Radości – Matkę Bożą Śnieżną - z sanktuarium na Górze Iglicznej w Sudetach. Wspomniał, że był tam co najmniej dwukrotnie (w 1961 r. i 1968 r.). Tego samego dnia na Górze Świętej Anny koronował obraz Matki Bożej z katedry opolskiej. Na początku homilii mówił o Niej jako Tej, która od początku angażowała

⁹ JAN PAWEŁ II, Przemówienie wygłoszone w czasie koronacji obrazów Matki Bożej (Jasna Góra, 19 VI 1983 r.), w: *Jan Paweł II, Pielgrzymki do Ojczyzny 1979 – 1983 – 1987 – 1991 – 1995 – 1997. Przemówienia, homilie*, Kraków 1997, 280-284.

się w służbie i świadczeniu miłości, i nadal pozostaje Służebnicą Pańską, Szafarką miłosierdzia i Królową miłości. W dalszej części homilii Papież nawiązał do obchodów 600-lecia obecności Maryi w jasnogórskim obrazie. Przypomnił piastowską genealogię kultu Pani Opolskiej, który jest związany z fundacją Jasnej Góry i darowizną dla Jasnej Góry obrazu Matki Bożej przez księcia opolskiego Władysława II¹⁰.

W czasie III pielgrzymki w 1987 r. Jan Paweł II 11 czerwca koronował w Szczecinie na Jasnych Błoniach figurę Matki Bożej Fatimskiej z kościoła Niepokalanego Serca NMP - Pani Fatimskiej w Szczecinie. W Gdańsku na Zaspie 12 czerwca ukoronował czczony od 300 lat obraz Matki Bożej z sanktuarium w Trąbkach Wielkich, archidiec. gdańska. Powiedział wówczas, że jest to wyrażenie miłości do Matki Odkupiciela w pierwszym tygodniu obchodzonego Roku Maryjnego¹¹.

W czasie IV pielgrzymki w 1991 r. Jan Paweł II koronował sześć obrazów i figur Matki Bożej. Serię koronacji w tej pielgrzymce otwiera koronowany 3 czerwca w Lubaczowie obraz Matki Bożej Niepokalanie Poczętej z Łukawca, diec. zamojsko – lubaczowska¹². Koronacja Matki Bożej Łaskawej z katedry kieleckiej (3 VI) miała miejsce dokładnie - jak zauważył Papież - w 820 rocznicę konsekracji tamtejszej katedry¹³. W Łomży 4 czerwca ikonie Matki Bożej z katedry nadał tytuł „Matki Pięknej Miłości” i prosił Ją, by pomagała odróżniać miłość prawdziwą od miłości pozornych¹⁴. W Olsztynie 6 czerwca ukoronował figurę Matki Bożej Fatimskiej z kościoła w Elku (który niespełna rok później stanie się katedrą nowo powstałej diecezji elckiej, a 13 V 1994 r. biskup elcki ogłosi tę katedrę sanktuarium diecezjalnym)¹⁵. We Włocławku 7 czerwca Papież koronował obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy z kaplicy sióstr karmelitanek bosych w Niedźwiadach pod Kaliszem¹⁶. 14 VIII Papież ukoronował figurę Matki Bożej Fatimskiej, pochodzącej z kościoła św. Piotra Apostoła w Wadowicach, konsekrowanego tego samego dnia. Jan Paweł II wyraził pragnienie, by w tym nowym sanktuarium żywa była wśród jego parafian tradycja starej parafii Ofiarowania NMP, z której się wywodzą, a która jest równocześnie rodzinną parafią Ojca Świętego, gdzie odbiera cześć Matka Boża Nieustającej Pomocy¹⁷.

¹⁰ JAN PAWEŁ II, *Homilia w czasie nieszpórów maryjnych*, w: *Jan Paweł II, Pielgrzymki do Ojczyzny...*, 329.

¹¹ PrzSM, 477.

¹² TAMŻE, 511.

¹³ TAMŻE, 514.

¹⁴ TAMŻE, 516.

¹⁵ TAMŻE, 520.

¹⁶ TAMŻE, 523-524.

¹⁷ TAMŻE, 526.

W krótkiej V pielgrzymce w 1995 r. nie odbyła się żadna koronacja. Za to podczas VI pielgrzymki w 1997 r. Papież koronował najwięcej, bo aż osiem obrazów bądź figur Matki Bożej. W pierwszym dniu pobytu w Polsce 31 maja 1997 r. podczas 46 Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w katedrze wrocławskiej Jan Paweł II osobiście nałożył koronę na głowę Matki Bożej Adorującej¹⁸. W Legnicy 2 VI ukoronował obraz Matki Bożej Łaskawej – Królowej Sudetów, z XIII-wiecznego opactwa cystersów w Krzeszowie, diec. legnicka. Papież przypominał historię kultu Matki Bożej, przed której obrazem zawsze gromadzili się pielgrzymi, a sanktuarium zostało nazwane „Domem Łaski Maryi”¹⁹. 3 czerwca podczas nawiedzenia katedry gnieźnieńskiej przed głównymi uroczystościami jubileuszowymi ku czci 1000-lecia męczeńskiej śmierci św. Wojciecha, w obecności grupy franciszkanów, Papież ukoronował obraz Matki Bożej Pocieszenia, Pani Gniezna – Szafarki Dobroci z ich kościoła w Gnieźnie²⁰. Pod koniec wspomnianej uroczystości jubileuszowej Papież koronował figurę Matki Bożej Bolesnej ze Skulska, diec. wrocławska²¹. W Krakowie 8 czerwca na Błoniach krakowskich ukoronował płaskorzeźbę Matki Bożej Kozielskiej. Jest to jedyny obraz ukoronowany przez Papieża w Polsce z przeznaczeniem do sanktuarium poza jej granicami – w Londynie. Płaskorzeźba została wykonana w obozie jeńców, z którego prawie wszyscy zginęli w Katyniu. Papież pozdrowił wtedy czcicieli Matki Bożej Kozielskiej z emigracji²². W Krośnie, diec. przemyska 10 czerwca Papież ukoronował trzy cudowne obrazy z sanktuariów z tej diecezji: Matki Bożej Bolesnej z Haczowa, Matki Bożej Królowej Nieba i Ziemi z Jaślisk, Matki Bożej Pocieszycielki Strapionych z Wielkich Oczu²³.

W czasie VII pielgrzymki do Ojczyzny w 1999 r. korony otrzymały cztery obrazy Matki Bożej. W Sopocie 5 czerwca został ukoronowany obraz Matki Bożej Wejherowskiej z kościoła ojców franciszkanów; w Warszawie 13 czerwca obraz Matki Bożej Częstochowskiej z kościoła Najświętszego Zbawiciela przy placu Zbawiciela w Warszawie²⁴. W Sosnowcu 14 czerwca koronował obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy z Jaworzna²⁵. Koronacją obrazu Matki Bożej Nieustającej Po-

¹⁸ TAMŻE, 59.

¹⁹ TAMŻE, 585.

²⁰ TAMŻE, 588.

²¹ TAMŻE, 591.

²² TAMŻE, 650.

²³ TAMŻE, 594, 598, 602.

²⁴ TAMŻE, 627.

²⁵ JAN PAWEŁ II, Spotkanie z wiernymi – przemówienie (Sosnowiec, 14 czerwca 1999), w: *Jan Paweł II, Polska 1999. Przemówienia i homilie*, [b. r. m. w.], 204.

mocy z rodzinnej parafii w Wadowicach Jan Paweł II zamyka dotychczas koronowane przez siebie obrazy i figury w Polsce. Przypomniał wówczas, że mieszkańcy Wadowic w ciągu ostatnich stu lat czcili szczególnie Matkę Bożą, sam dał o tym świadectwo i wyraził pragnienie, aby tak było w przyszłości²⁶.

W czasie ostatniej, VIII pielgrzymki do Ojczyzny w 2002 r. nie odbyła się żadna koronacja – zostały jedynie poświęcone cztery korony. Także podczas swych wcześniejszych pielgrzymek do Ojczyzny Jan Paweł II poświęcił korony obrazów z licznych sanktuariów w poszczególnych diecezjach, których koronacji dokonali polscy księża biskupi.

Jan Paweł II, koronując obrazy i figury Matki Bożej, wyrażał zawsze radość z tego aktu i przy tej okazji Maryi zawierzał wszystkich Jej czcicieli, wszystkie ich radości i kłopoty, zawierzał społeczności lokalne i cały Kościół w Polsce.

Dr Krzysztof Staniek

ul. 11 Listopada 1/25
PL - 37-450 Stalowa Wola

Giovanni Paolo II come coronatore delle immagini e delle figure di Madre di Dio in Polonia

(Riassunto)

Giovanni Paolo II sia come vescovo di Cracovia sia come il Pontefice diverse volte partecipava nei atti d'incoronazione delle immagini mariani in Polonia. L'autore dell'articolo fa una rassegna di questi eventi, ne descrive le circostanze storiche e il contenuto teologico delle omelie.

²⁶ TENŹE, Spotkanie z wiernymi – przemówienie (Wadowice, 16 czerwca 1999), w: TAMŹE, 245-246.